

послідовності і в певних наявних чи створюваних умовах методів і засобів вирішення експертного завдання [1, с. 290]. Іншими словами, експертна методика є системою приписів, системою вказівок.

Деякі дослідники застосовують термін «методика експертного дослідження». У цьому плані методику визначають як систему рекомендацій з вибору та застосування методів дослідження об'єктів цього роду (виду) судової експертизи і формування необхідної матеріально-технічної бази дослідження. Методика експертного дослідження з конкретної справи (конкретна методика) формується під час дослідження на підставі загальної методики дослідження даного роду (виду) і досвіду експерта з урахуванням конкретного експертного завдання [4, с. 41].

Експертна методика — система методів (приймів, технічних засобів), які застосовує судовий експерт у певній послідовності під час дослідження об'єктів судової експертизи для встановлення фактів, що відповідають предмету судової експертизи певного роду, виду та підвиду [2, с. 475]. Класифікація експертних методик має таку чотирирівневу систему: типові експертні методики, загальні експертні методики, окремі та конкретні експертні методики [2, с. 476].

Доволі актуальним є визначення структури (змісту) експертної методики. Зокрема, існує думка, що систему експертної методики утворюють послідовні стадії: попереднє (підготовче) дослідження; роздільне (аналітичне) дослідження; експертний експеримент; порівняльне дослідження та формулювання висновків; оформлення перебігу та результатів експертного дослідження висновком [5, с. 33].

Судову експертизу можна розглядати з технологічного боку як певний технологічний процес та застосування різного роду технологій (інформаційних, цифрових, телекомунікаційних тощо). Термін «експертна технологія» є доволі новим. Однак, терміни судової експертизи — не лише базовий інструмент вирішення експертних завдань, це ще й мова спілкування та взаємодії експерта з усіма учасниками судового процесу, від якого залежить кінцевий результат і вирішення найскладніших проблем і ситуацій, що виникають у судовій діяльності [3, с. 2]. Відсутність інформаційної взаємодії у стадії експертного провадження, коригування завдань, подання додаткових матеріалів і відомостей різко знижує якість експертного висновку. На

сьогодні головна проблема такої взаємодії полягає в тому, що замовник (орган дізнання, слідчий і суд) не знає або погано знає можливості судової експертизи, а виконавець (експерт) не знає, що саме потрібно слідчому та суду [3, с. 6].

Із методикою експертного дослідження (експертною методикою) певною мірою пов'язане поняття експертної технології. Уперше ввести в науковий обіг цю наукову категорію запропонували науковці Київського НДІСЕ М. Я. Сегай і В. К. Стринжа, які розглядали експертну технологію як спосіб організації проведення судової експертизи в експертній установі, синонім експертного дослідження, сукупність управлінських, методологічних, техніко-оформлювальних рівнів [5, с. 33].

Сьогодні застосовують різні терміни, що позначають технологічний підхід до судової експертизи. Зокрема, окрім «експертна технологія» застосовують терміни «технологія судово-експертної діяльності», «технологія експертної діяльності», «технологія експертно-управлінської діяльності», «технологія експертного провадження», «експертна технологія правозастосування» та ін. На наше переконання, найбільш вдалим щодо судової експертизи є термін «експертна технологія». Експертна технологія передбачає рух експертного провадження в судово-експертній установі.

Список використаних джерел

1. Аверьянова Т. В. Судебная экспертиза : курс общей теории. Москва : Норма, 2006. 480 с.
2. Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. Т. 20 : Криміналістика, судова експертиза, юридична психологія. Харків : Право, 2018. 952 с.
3. Колдин В. Я. Экспертные технологии правоприменения. Размышления по поводу события : рецензия на книгу Мультимодальное издание «Судебная экспертиза перезагрузка» : В 3 ч. Москва, 2012 // Правоведение. 2013. № 4. С. 1—11.
4. Криминалистика. Краткая энциклопедия / авт.-сост. Р. С. Белкин. Москва : Большая Российская Энциклопедия, 1993. С. 111.
5. Судові експертизи в процесуальному праві України : навч. посіб. Київ : Ліра-К, 2019. 424 с.
6. Шерстюк В. М. Судово-експертна діяльність (організаційно-правові та морально-психологічні засади) : монографія / за ред. В. Ю. Шепітька. Сімферополь : ООО «ДАЙП», 2008. 196 с.

С. В. Шкурдода,

Черкаський НДЕКЦ МВС України, м. Черкаси, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7511-5126>, e-mail: sergeyshkur@yahoo.com

К. П. Король,

Черкаський НДЕКЦ МВС України, м. Черкаси, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5253-232X>, e-mail: bertolar@ukr.net

К. В. Мосіюк,

Черкаський НДЕКЦ МВС України, м. Черкаси, Україна,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7298-5086>, e-mail: ekaterinamosiuk@gmail.com

МОРФОЛОГІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ТАБЛЕТОВАНИХ ЛІКАРСЬКИХ ФОРМ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРТИЗИ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ЇХ АНАЛОГІВ, ПРЕКУРСОРІВ, СИЛЬНОДІЮЧИХ І ОТРУЙНИХ ЛІКАРСЬКИХ ЗАСОБІВ

Анотація. Розглянуто проблематику відсутності уніфікованого експертного підходу до опису морфологічних ознак таблетованих лікарських форм, які нерідко

є об'єктами експертизи із дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів, прекурсорів, сильнодіючих, отруйних лікарських засобів, що може

спричиняти некоректний опис лікарських форм і помилки під час проведення експертиз та експертних досліджень.

Ключові слова: експертиза наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів; експертиза сильнодіючих та отруйних лікарських засобів; морфологічні ознаки лікарських форм.

Abstract. The problem of the lack of a unified expert approach to the description of morphological features of tableted dosage forms which are often the objects of forensic examination of research on narcotics, psychotropic substances, their analogues, precursors, potent, poisonous drugs and can lead to incorrect description of dosage forms, errors while forensic examinations or expert researches.

Keywords: forensic examination of narcotics, psychotropic substances, their analogues and precursors; forensic examination of potent and poisonous drugs; morphological features of dosage forms.

Аннотация. Рассмотрена проблематика отсутствия унифицированного экспертного подхода к описанию морфологических признаков таблетированных лекарственных форм, нередко являющихся объектами экспертизы по исследованию наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов, прекурсоров, сильнодействующих, ядовитых лекарственных средств, что может приводить к некорректному описанию лекарственных форм, ошибкам при проведении экспертиз и экспертных исследований.

Ключевые слова: экспертиза наркотических средств, психотропных веществ, их аналогов и прекурсоров; экспертиза сильнодействующих и ядовитых лекарственных средств; морфологические признаки лекарственных форм.

Таблетовані лікарські форми доволі часто стають об'єктом дослідження за напрямками дослідження наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів та сильнодіючих і отруйних лікарських засобів.

Фахові методики рекомендують для відбору проб від таблеток, капсул, ампул спочатку розглянути однорідність поданих об'єктів за зовнішнім виглядом: розміром, кольором і фізичним станом, а за наявності відмінностей — провести групування за зовнішніми ознаками [1, 2, 3, 4].

Міжнародні рекомендації безпосередньо зауважують про необхідність під час першого тесту для проведення попередньої ідентифікації таблетованих форм звіритися з національними керівництвами з ідентифікації (національними, міжнародними фармакопеями та фармакологічними довідниками) [3, 4].

Найчастіше в міжнародній практиці застосовують електронні бази типорозмірних характеристик таблетованих форм лікарських засобів, які використовують у лікарській практиці та перебувають в легальному обігу на території держав. У функціонуванні таких баз зацікавлені й виробники лікарських засобів. Так, наявність певних ознак лікарських форм є одним із доказів легальності походження лікарського засобу [1, 4].

Таблетки та капсули можуть надходити на дослідження як в упакованому вигляді (коли упакування їх не порушено, має маркування та пояснювальні написи), так

і просто насипом, коли характеристичних ознак небагато й необхідно проводити групування таблеток для проведення подальшого дослідження.

При цьому експерти доволі часто під час описування таблеток і капсул, групуючи їх за морфологічними ознаками (як зазначено в методичних рекомендаціях), нехтують більш докладним описом об'єктів.

Так, під час процесу дослідження виокремлених таблетованих форм у експертів виникає доволі багато проблем з описом, що призводить до непорозуміння, а саме:

- некоректний опис лікарського засобу;
- некоректний опис лікарських форм (через відсутність уніфікованого підходу до опису);
- відбір проб таблеток і їх групування без опису морфологічних ознак — структури, форми, кольору, розмірів та значень маси;
- помилки при виборі методів дослідження різних лікарських форм.

Через некоректний опис форми лікарського засобу експерти часто застосовують для опису таблетованих форм інші форми твердих лікарських засобів, використовуючи такі назви, як «пігулка» або «пілюля» (застосовують для назви таблетки, хоча назви «пігулка» та «пілюля» стосуються більш гранульованих форм). Також некоректно застосовують назви таких твердих лікарських форм, як «драже» та «гранули».

Відсутність у експертів уніфікованого підходу під час опису морфологічних ознак таблеток призводить до спрощеного опису таблетованих форм лікарських засобів. Наприклад, плоскоциліндричні таблетки з фаскою або без, із рискою або без, називають просто округлими таблетками. Не беруть до уваги структуру таблетки: наявність у таблетки оболонки, однорідність забарвлення таблетки, багатокомпонентний склад і багатошаровість таблетки. Названі фактори звужують можливості експерта, унеможливають правильне групування та відбір зразків у разі надходження на дослідження без упаковки понад десять об'єктів.

Нехтуючи більш докладним вивченням структури таблетованих лікарських форм для дослідження каркасних, багатошарових, багатокомпонентних, а також вкритих оболонкою таблеток, застосовують такі самі методи, що й для дослідження не вкритих оболонкою, одношарових та однокомпонентних таблеток. У такому разі допоміжні речовини таблеток ускладнюють екстракцію й ідентифікацію діючих речовин таблеток.

Усі названі вище проблеми і стали підставою для детального розгляду міжнародної експертної практики та розроблення загального підходу до опису твердих лікарських форм з подальшим формуванням методичних матеріалів.

Працівники Черкаського НДЕКЦ МВС розробили методичні рекомендації «Особливості морфологічного дослідження таблетованих форм лікарських засобів», де виклали типову схему морфологічного дослідження таблетованих форм лікарських засобів, навели довідкові дані про класифікацію лікарських засобів і таблетованих форм лікарських засобів, а також приклади опису таблетованих лікарських форм.

На особливу увагу заслуговують підрозділи «Формулювання опису таблеток за результатами морфологічного дослідження» та «Формулювання висновків за результатами морфологічного дослідження таблеток», у яких наведено приклади опису й вірогідні форми формулювання висновків в експертній роботі.

Запровадження у практичну діяльність науково-методичних рекомендацій «Особливості морфологічного дослідження таблетованих форм лікарських засобів» дасть змогу розширити можливості судових експертів під час опису та групування таблетованих лікарських форм.

О. О. Шушко,

кандидат економічних наук, завідувач відділу товарознавчих, гемологічних, економічних, будівельних, земельних досліджень та оціночної діяльності Запорізького НДЕКЦ МВС України, м. Запоріжжя, Україна,
e-mail: olga.shyshko@ukr.net

ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ЗА МАТЕРІАЛАМИ ДОКУМЕНТАЛЬНОЇ ПЕРЕВІРКИ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ

Анотація. Висвітлено особливості проведення судових економічних експертиз за матеріалами документальної перевірки податкових органів.

Ключові слова: судова економічна експертиза, контролюючі органи, акти документальних перевірок.

Abstract. Features of conducting a forensic economic analysis of the materials of documentary verification of tax authorities are highlighted.

Keywords: forensic economic analysis, controlling bodies, acts of documentary inspections.

Аннотация. Освещены особенности проведения судебных экономических экспертиз по материалам документальной проверки налоговыми органами.

Ключевые слова: судебная экономическая экспертиза, контролирующие органы, акты документальных проверок.

Серед економічних злочинів особливе місце посідають злочини у сфері оподаткування. Це — приховування прибутків, ухиляння від сплати податків, що тягне за собою недоотримання коштів державою для виконання своїх функцій. Тому судово-економічна експертиза у справах, пов'язаних з ухилянням від сплати податків, потребує особливої уваги, а також суттєвих витрат часу та грошових коштів [1].

Ревізори податкових інспекцій проводять планові та позапланові документальні перевірки фізичних осіб-підприємців і юридичних осіб з метою здійснення контролю за дотриманням податкового законодавства, правильною обчислення, повнотою та своєчасністю сплати до бюджетів, державних цільових фондів податків і зборів (обов'язкових платежів).

Під час проведення планової (позапланової) документальної перевірки ревізори податкових інспекцій перевіряють договори, первинні документи, зведені реєстри, головні книги, звіти підприємств та інші документи.

Крім цього, відповідно до Податкового кодексу України [2] контролюючі органи мають право, зокрема:

- проводити відповідно до законодавства перевірки і звірки платників податків (крім Національного

Список використаних джерел

1. Moffat A. C., Osselton M. D., Widdop B. Clarke's Analysis of Drugs and Poisons. 3rd Ed. London : Pharmaceutical Press, 2014. Pp. 198, 219—228.
2. Ofner Clyde M., Klech-Gelotte Cathy M. Gels and jellies // Encyclopedia of Pharmaceutical Technology. 2nd Ed. Ed. by J. Swarbrick and J. C. Boylan, 2002.
3. Рекомендательные методы барбитуратных производных находящихся под. международным контролем. Руководство для национальных лабораторий экспертизы наркотиков. Вена ; ST/NAR/18 ; ООН ; Нью-Йорк, 2000. Ст. 13.
4. Рекомендательные методы анализа метаквалона и меквалона. Руководство для национальных лабораторий экспертизы наркотиков. Вена ; ST/NAR/15 ; ООН ; Нью-Йорк, 2005. Ст. 9.

банку України), зокрема після проведення процедур митного контролю і/або митного оформлення;

- отримувати безоплатно від платників податків, а також від установ Нацбанку України, банків та інших фінансових установ довідки і/або копії документів про наявність банківських рахунків, а на підставі рішення суду — інформацію про обсяг та обіг коштів на рахунках, зокрема про ненадходження в обумовлені строки валютної виручки від суб'єктів господарювання, інформацію про договори боржника про зберігання цінностей або надання боржникові в майновий найм (оренду) індивідуального банківського сейфа, що охороняється банком;
- отримувати від платників податків, платників єдиного внеску й надавати у межах, передбачених законом, документи в електронному вигляді;
- вимагати під час проведення перевірок від платників податків, яких перевіряють, проведення інвентаризації основних засобів, товарно-матеріальних цінностей, коштів, зняття залишків товарно-матеріальних цінностей, готівки;
- доступу під час проведення перевірок до територій, приміщень (крім житла громадян) та іншого майна, що використовуються для провадження господарської діяльності і/або є об'єктами оподаткування, або використовуються для отримання доходів (прибутку), або пов'язані з іншими об'єктами оподаткування і/або можуть бути джерелом погашення податкового боргу;
- одержувати безоплатно від органів статистики дані, необхідні для використання у проведенні аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств, установ, організацій усіх форм власності;
- користуватися інформаційними базами даних державних органів, державними, зокрема урядовими, системами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку й іншими технічними засобами відповідно до закону;